

OPINIE

15. Zeven zorgen over het streven naar begrijpelijke uitspraken

Drs. G.G. van der Bruggen en mr. M.C. Stoové¹

Op dit moment werken juristen en taalkundigen volop samen om rechterlijke uitspraken toegankelijker te maken voor het grote publiek. Niet alleen in de wetenschap, maar ook in de praktijk. Taalkundige Geerke van der Bruggen en rechter Margot Stoové leerden elkaar jaren geleden kennen tijdens een groot taalproject bij de rechtbank Midden-Nederland.

Omdat we in onze praktijk steeds dezelfde zorgen en bezwaren horen over begrijpelijker taal in uitspraken, leek het ons goed om daar eens uitgebreid bij stil te staan. Deze opinie is bedoeld als steun in de rug voor iedere jurist die deze zorgen zelfervaart, of die wel wat inspiratie kan gebruiken voor de gesprekken met klaretaal-sceptici bij de koffieautomaat. Dat doen we door hierna de zeven meest voorkomende tegenwerpingen te bespreken.

1. ‘We gaan onze uitspraken toch zeker niet in jip-en-janneketaal schrijven?’

De laatste tijd horen we dit bezwaar wat minder, maar het blijft een hardnekkig misverstand onder juristen dat ‘begrijpelijke taal’ hetzelfde zou zijn als ‘jip-en-janneketaal’. In dit bezwaar is bovendien een prachtig voorbeeld van het vals dilemma te herkennen, een klassieke drogreden.² De spreker suggereert namelijk dat er

slechts twee opties zijn: óf juridische taal, óf kleutertaal. En dat is natuurlijk niet het geval. Om ervoor te zorgen dat lezers hun aandacht op de inhoud richten, is het juist raadzaam om de taal zo neutraal mogelijk te houden en een beetje in het midden te blijven. Waar tegenstanders van jip-en-janneketaal namelijk gelijk in hebben, is dat het niet goed is om te streven naar onnatuurlijk eenvoudige taal in uitspraken. Opvallend simpele taal komt al snel respectloos over – lezers kunnen daaraan aflezen dat de schrijver ze voor dom houdt. Wij kunnen ons niet voorstellen dat rechters hun lezers dat signaal willen geven. Ook past een dergelijke stijl niet bij de aard en functie van een rechterlijke uitspraak. Voorstanders van *begrijpelijke* uitspraken zijn dus niet automatisch voorstander van *versimpelde taal* in uitspraken. Daarmee is deze tegenwerping ook een goed voorbeeld van de ‘stropop’: de drogreden waarbij een karikatuur wordt gemaakt van andermans opvatting.³ Eenvoudiger taalgebruik lost het probleem namelijk niet op. Leken ervaren een uitspraak misschien wel als begrijpelijker als zij de woorden en zinnen gemakkelijker kunnen ontcijferen, maar dat garandeert nog niet dat zij de tekst goed begrijpen.⁴ Zij hebben wezenlijk andere informatie nodig dan juristen, en de volgorde

1 Geerke van der Bruggen werkt aan een promotieonderzoek over de begrijpelijkheid van rechterlijke uitspraken. De uitspraak die de Klare Taalbokaal 2019 won kwam onder voorzitterschap van Margot Stoové tot stand. Geerke en Margot bedanken Dorien Brugman, Greet Kloosterman en Menno Ong voor hun commentaar op de eerste versie van deze opinie.

2 Voor iedereen die meer vat wil krijgen op drogredenen: lees het pas verschenen boek *Drogredenen herkennen en weerleggen* van Paula Steenwinkel (2021). Op p. 186-189 vertelt ze alles over het vals dilemma.

3 Steenwinkel 2021, p. 170-171.

4 Geerke van der Bruggen, ‘Klare taal in uitspraken. Meer dan stijl alleen’, *NJB* 2020/1808, afl. 28, p. 2024-2036.

waar juristen zo aan gewend zijn is voor hen ondoorgroendelijk. Begrijpelijke woorden en zinnen alleen veranderen daar niets aan.⁵ Gelukkig wordt binnen de rechtspraak genuanceerd gedacht over begrijpelijkheid. Dat blijkt uit de professionele standaard 'schrijven' van de civiele afdelingen van de hoven, die eind 2020 verscheen. Daarin worden schrijvers aangemoedigd vooral goed na te denken over wat zij de lezer willen vertellen en wat die lezer nodig heeft om de boodschap te begrijpen.⁶ Het taalgebruik mag geen onnodige hindernis vormen voor lezers, maar jip-en-janneketaal wordt nadrukkelijk afgeraden. Daar zijn wij het mee eens. Ons advies is om de taal in uitspraken meer te laten klinken zoals de taal tijdens zitting. Daarmee is al een wereld gewonnen.

2. 'Iedereen doet op dit moment wat anders en straks hebben we geen uniformiteit meer'

Het klopt dat op dit moment volop wordt geëxperimenteerd met klare taal in uitspraken. Dat kan er inderdaad toe leiden dat schrijvers kiezen voor een andere opbouw, andere kopjes of een andere stijl dan voorheen. Een veel gehoord bezwaar is dan ook dat het streven naar begrijpelijkheid op gespannen voet staat met vastgestelde voorkeurmodellen of bestaande bouwstenen. Dat zou dan weer ten koste gaan van de uniformiteit. Maar is dat wel zo en is dat dan ook erg?

Om te beginnen is het een misvatting dat er eerder wél uniformiteit was. Er is altijd al een grote verscheidenheid geweest, zeker tussen de uitspraken van de verschillende rechtsgebieden. Voor juristen is het misschien wel vanzelfsprekend dat er grote verschillen bestaan tussen

civiele, bestuursrechtelijke of strafrechtelijke uitspraken, maar voor leken geldt dat niet. Zij snappen er bijvoorbeeld niets van dat elk vonnis wel een uitspraak is, maar niet elke uitspraak een vonnis. En dat een uitspraak ook ineens een beschikking kan heten, een beslissing, een oordeel of een arrest. Jack-in-de-box-stift zullen we maar zeggen.⁷ Toch is er ook binnen de rechtsgebieden nooit sprake geweest van zuivere uniformiteit, ondanks het bestaan van bouwstenen en voorkeurmodellen voor uitspraken. Rechters zijn nu eenmaal vrij om hun uitspraak naar eigen inzicht vorm te geven en hebben die vrijheid ook altijd in meer of mindere mate benut. De bestaande modellen bieden wel degelijk enige vrijheid om een uitspraak anders te structureren, en begrijpelijk formuleren mag altijd.

De vraag die we ons bovendien moeten stellen is: welk doel dient uniformiteit? Als het erom gaat dat uitspraken een professionele uitstraling moeten hebben, dan is het niet nodig dat ze allemaal op elkaar lijken. De meeste leken leggen tenslotte geen tien uitspraken naast elkaar om te beoordelen of ze wel uniform zijn. Sterker nog: wij durven wel te stellen dat rechtszoekende burgers het zelfs helemaal niet op prijs stellen als zij ontdekken dat het schrijven van hun uitspraak min of meer een invuloefening is geweest. Wat doet het met hen als zij stuiten op standaardtekstblokken die zij niet begrijpen? Als zij ervaren dat de taal in de uitspraak heel anders is dan de taal die zij uit de mond van de rechter hoorden komen tijdens de zitting? Dat kan burgers het gevoel geven dat de rechter hen als lezer niet serieus neemt. Het gevoel dat ze niet rechtvaardig worden behandeld.

Dat gevoel – van een rechtvaardige dan wel onrechtvaardige behandeling – blijkt van belang voor de vraag of mensen een rechterlijke beslissing kunnen accepteren. Zeker bij

5 Geerke van der Bruggen, 'In de beperking toont zich de meester, negen kenmerken van een uitspraak in klare taal', *NTB* 2018/72, p. 3 en 4.

6 Professionele standaard Schrijven, 'Best practices en aanbevelingen van de civiele afdelingen van de hoven', De leden van de werkgroep professionele standaarden van LOVC- hoven 2019/2020.

7 Voor degene die deze sketch van Jiskéfet nooit heeft gezien: <https://www.youtube.com/watch?v=hZBhkJF-cYII>

mensen die de inhoudelijke informatie niet goed begrijpen of voor wie die informatie ongunstig is.⁸ De persoonlijke ervaring speelt dan een nog grotere rol bij het oordeel over de rechtvaardigheid van de rechterlijke beslissing en het vertrouwen in de rechtspraak. Krijgen mensen het gevoel slechts een ‘dossier’ te zijn, dan is dat oordeel negatiever.⁹ Standaardtekstblokken kunnen dat gevoel versterken. Bovendien kan werken met standaardtekstblokken ertoe leiden dat rechters zaken daadwerkelijk meer standaardmatig afdoen. In het rapport waarin de rechtbanken reflecteren op hun rol in de toeslagenaffaire zegt een rechter zelfs: ‘tekstblokken dienen de mens, maar zetten het denken uit’.¹⁰ Pleit dit alles niet juist tegen een streven naar uniformiteit?

Wat natuurlijk wel zo is, is dat uniformiteit de schrijver dient. Bouwstenen voor uitspraken geven schrijvers, vooral beginnende schrijvers, houvast. Ook kunnen standaardtekstblokken een hoop tijd besparen. Verder is het belangrijk dat bepaalde juridische uitgangspunten op dezelfde manier worden geformuleerd, zodat er geen verwarring ontstaat over hoe een bepaalde wettelijke bepaling moet worden uitgelegd. Maar hoe handig standaarden ook kunnen zijn – ze hebben een houdbaarheidsdatum. De tijden veranderen nu eenmaal. Daarom is het belangrijk om kritisch te zijn op de bestaande formats en tekstblokken en telkens weer te beoordelen of ze ook in de huidige tijd nog

functioneel zijn.¹¹ Duidelijk is dat de huidige formats vaak sterk zijn toegesneden op de behoeften van de juridisch geschoolde lezer. Dat betekent dat schrijvers die de juridische redenering wél willen ontsluiten voor burgers op dit moment nog veel tijd kwijt zijn. Ook is het nu inderdaad zo dat er verschillende herschrijvingen van standaardteksten circuleren. Maar al die inspanningen van individuele schrijvers hebben wel degelijk nut; ze leiden er uiteindelijk toe dat rechterlijke uitspraken meer recht doen aan de behoeften van burgers.

Daarnaast wordt het door al die inspanningen steeds duidelijker hoe uitspraken ‘nieuwe stijl’ eruit moeten zien. Uit de juryrapporten van de Klare Taalbokaal is bijvoorbeeld goed af te leiden aan welke eisen een begrijpelijke uitspraak moet voldoen.¹² Verder biedt de eerder al genoemde professionele standaard ‘schrijven’ van de civiele afdelingen van de hoven, schrijvers houvast als het gaat om de vraag wat er precies van ze wordt verwacht. Er wordt dus hard gewerkt aan een nieuwe ‘mal’ voor uitspraken waar de meerderheid (liefst iedereen) zich in kan vinden. Die mal biedt meer vrijheid voor met name de noodzakelijke structuur aanpassingen in uitspraken dan de oude. Schrijvers wordt bijvoorbeeld de keuze geboden om een uitgebreid procesverloop naar de bijlage te verplaatsen, en in plaats daarvan te beginnen met een inleiding. Zij mogen de conclusie nog steeds bewaren voor het eind, maar kunnen die ook direct na de inleiding al ‘weggeven’. Maar hoewel de nieuwe manier van schrijven een grote stap vooruit is, heeft ook deze geen eeuwigheidswaarde. Daarom blijft het van belang om regelmatig feedback te vragen aan belang-

8 Kees van den Bos, ‘Rechtvaardigheid en onzekerheid’, In: Tiemeijer, Thomas & Prast (red.), *De menselijke beslisser. Over de psychologie van keuze en gedrag*. WRR-rapport 2009, p. 89-114; en Hilke Grootelaar, *Interacting with Procedural Justice in Courts*, Universiteit Utrecht, 2018, p. 50- 51.

9 André Verburg, ‘De rechter tussen straattaal en jargon. Op weg naar begrijpelijke uitspraken’. In: *Ars Aequi* 2018, p. 170.

10 Werkgroep reflectie toeslagenaffaire rechtbanken, *Recht vinden bij de rechtbank. Lessen uit kinderopvang-toeslagzaken*. oktober 2021, p. 45.

11 Vergelijk ook de column ‘Het strafvonnis als onderonsje’ van G. van der Bruggen die in 2021 verscheen in *Rechtstreeks*.

12 Zie als voorbeeld, *Juryrapport Klare Taalbokaal 2019*, de rechtspraak, p. 5 en 6. Voor de kenmerken van een begrijpelijke uitspraak: Geerke van der Bruggen, ‘In de beperking toont zich de meester, negen kenmerken van een uitspraak in klare taal’, *NTB* 2018/72, p. 463-467.

rijke lezers van uitspraken, zoals de rechtszoekenden, journalisten en de beroepsgroep zelf.

3. 'Dat kost allemaal veel te veel tijd en we hebben het al zo druk'

Zoals we hiervoor al benoemden, kost het inderdaad tijd om de omslag te maken. Tegelijkertijd is het nog maar de vraag of begrijpelijker schrijven onder de streep ook meer tijd kost. Wij zien het meer als verschuiven van tijd, zowel op individueel schrijfniveau als op het niveau van het rechtspraakbedrijf.

Laten we eerst kijken naar de manier waarop uitspraken meestal tot stand komen. Op dit moment gaat er veel tijd zitten in schrijven en schaven en verloopt het schrijfproces niet altijd even efficiënt. De manier waarop uitspraken vaak tot stand komen, draagt bovendien niet bij aan de kwaliteit van de tekst. De meest ervaren juristen worden namelijk vaak gereduceerd tot eindredacteur, terwijl zij juist van grote waarde zijn bij het maken van de strategische schrijfkeuzes. De verantwoordelijke rechter beoordeelt nu meestal een concept dat de juridisch medewerker al helemaal heeft uitgeschreven. Dat kost veel tijd en denkkracht en de beoordelaar loopt het risico de goede werkrelatie op het spel te zetten. Stevig in de tekst ingrijpen is eigenlijk 'not done'. Daarom pleiten wij ervoor om de tijd te verschuiven naar het denkwerk voorafgaand aan het schrijfwerk. Het schrijvers-team maakt dan van tevoren, bijvoorbeeld al in de raadkamer, expliciet hoe de redenering in de tekst in grote lijnen in elkaar steekt. De penvoerder kan het verhaal daarna snel uitschrijven en de eindredacteur kan zich vervolgens beperken tot het puntjes-op-de-i-werk waar eindredactie voor is bedoeld.¹³

Op schrijversniveau kost begrijpelijk schrijven dus niet zozeer meer tijd, maar gaat het erom

die tijd anders te verdelen. Het valt zelfs te verwachten dat het streven om zo begrijpelijk mogelijk te schrijven uiteindelijk iedereen die met uitspraken werkt tijd gaat opleveren. Schrijvers kunnen zich dan tenslotte niet langer verschuilen onder een deken van vaagheid, maar worden gedwongen nóg beter na te denken over het antwoord op de rechtsvraag. Doordat schrijvers kernachtiger en scherper formuleren, is de kans groter dat hun lezers – ook juridische lezers – precies uit de tekst halen wat zij bedoelen.

We zien nog een ander voordeel. Wanneer (hogerberoeps)rechters duidelijk opschrijven wat zij bedoelen, scheelt dat veel ruis in de keten. Het komt de rechtsvorming en de rechts-eenheid ten goede wanneer meteen duidelijk is dat er bijvoorbeeld met de uitspraak een andere lijn wordt ingezet, of de wet op een bepaalde manier wordt uitgelegd. Collega's zullen minder hoeven te gissen naar wat de andere collega bedoeld heeft. Ook geven rechters daarmee een krachtig voorbeeld dat partijen hopelijk inspireert om ook meer tot de kern te komen in hun teksten. Onder het motto 'wat u niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet' laat de rechtspraak door haar uitspraken duidelijker zien wat ze zelf als lezer van teksten verwacht. Hoeveel tijd zal dat wel kunnen opleveren? Een limiet stellen aan de lengte van processtukken is dan misschien niet eens meer nodig.¹⁴

4. 'Juristen begrijpen onze uitspraken en lezen ze toch niet. Waarom iets veranderen?'

We horen vaak de aarzeling of het wel de moeite waard is om te streven naar begrijpelijker uitspraken. Burgers zouden tenslotte helemaal geen uitspraken lezen. Eigenlijk zijn dit twee losse bezwaren, die we toch in samenhang bespreken.

¹³ Over de rol van het schrijfproces in de totstandkoming van begrijpelijke uitspraken schreef Geerke in 2018 het artikel 'Je gaat het pas zien als je het doorhebt': <https://tremavvvr.org/editie/2018-04-1/je-gaat-het-pas-zien-als-je-het-doorhebt>

¹⁴ <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Nieuws/Paginas/Gerechthoven-vullen-regeling-voor-limiet-aan-lengte-processtukken-aan.aspx>

Laten we beginnen met het tweede, namelijk de aanname dat burgers geen uitspraken lezen. Die aanname klopt niet, want burgers hebben wel degelijk interesse in rechterlijke uitspraken. Twitterende rechters hebben veel volgers en er zijn zelfs mensen die als hobby uitspraken of strafvonnissen lezen.¹⁵ Bij een peiling in 2012 bleek de helft van de ondervraagde burgers belangstelling te hebben voor rechtszaken.¹⁶ Dit roept de vraag op of hier geen sprake is van een ‘selffulfilling prophecy’: doordat schrijvers er (ten onrechte) van uitgaan dat burgers de uitspraken toch niet lezen, schrijven ze hun teksten niet voor burgers. Dat leidt tot teksten die zonder achtergrondkennis moeilijk te begrijpen zijn, waardoor burgers die een uitspraak proberen te lezen al snel zien dat het een onbegonnen zaak is en afhaken. En zo heeft de voorspelling zichzelf laten uitkomen.¹⁷

Maar los van de vraag of burgers de uitspraken wel lezen of niet, stuiten we hier op een principiële kwestie. Artikel 6 van het EVRM waarborgt de toegang tot de rechter. Daar hoort bij dat de rechter met rechtszoekenden spreekt in een taal die zij begrijpen en haar beslissing neerlegt in een begrijpelijke tekst. De rechtspraak is tenslotte openbaar om publieke controle mogelijk te maken. Dat lukt alleen als burgers uitspraken kunnen beoordelen en daarvoor is het noodzakelijk dat zij de redenering van de rechter begrijpen.¹⁸ Sluiten rechters die route bij voorbaat af door de informatie in de uitspraken toe te dekken met ingewikkelde

taal en voor leken ondoordringelijke structuren, dan doen zij iets verkeerd. Burgers krijgen dan namelijk het signaal dat zij niet meedoen, dat zaken in achterkamertjes worden geregeld. Dat kweekt wantrouwen. Bovendien kunnen burgers niet beoordelen of een rechterlijke beslissing rechtvaardig is wanneer zij de uitspraak niet begrijpen. Uitspraken die voor burgers onbegrijpelijk zijn, zijn daarom per definitie niet functioneel.

Zo lang rechters denken dat het een optie is om alleen voor collega-juristen te schrijven, berokkenen ze dus schade aan onze rechtsstaat. Niet alleen doordat ze burgers actief wegagen uit hun uitspraken, maar ook doordat ze geen grip hebben op wat burgers en journalisten uit hun uitspraken halen. Dat de berichtgeving naar de zin van rechters vaak niet klopt, valt vooral henzelf te verwijten. In de Rechtbank Midden-Nederland is in de tijd van het taalproject¹⁹ een kleinschalig onderzoek uitgevoerd naar de effecten van begrijpelijke uitspraken op journalisten.²⁰ Journalisten die vaak de rechtbank bezoeken en regelmatig uitspraken opvragen kregen een vragenlijst toegestuurd en een uitspraak die in onze ogen begrijpelijk was. Daaruit bleek dat journalisten weliswaar uitspraken opvragen, maar dat zij die meestal niet helemaal lezen. Zij baseren zich in hun berichtgeving vooral op de informatie in persberichten of de conclusie onderaan de uitspraak. Dat zou volgens henzelf anders zijn wanneer de uitspra-

15 <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/08/01/gefascineerd-door-strafrechtzaken-a3968853?t=1631518155>

16 D. Broeders e.a., *Speelruimte voor transparantere rechtspraak*, Den Haag/Amsterdam: WRR/ University Press 2013, p. 481-490.

17 Dit staat in de sociologie bekend als het Thomas-theorema: ‘If men define situations as real, they are real in their consequences’ (<https://nl.wikipedia.org/wiki/Thomas-theorema>).

18 D.A. Verburg, ‘Begrijpelijke taal en juridisch correcte taal samen op één kussen? De duivel zit in de details’, In: *Rechtsgeleerd Magazijn THEMIS* 2020-5, p. 210.

19 In 2018 en 2019 heeft in de Rechtbank Midden-Nederland in de afdelingen bestuursrecht, strafrecht en familierecht een intensief taalproject plaatsgevonden. Geerke van der Bruggen gaf gedurende anderhalf jaar taaltrainingen aan alle rechters en juristen. Ook gaf zij persoonlijke feedback op uitspraken. Geerke combineerde dit project met haar promotieonderzoek. Alle ontvangers van uitspraken kregen de uitnodiging om een vragenlijst in te vullen om te onderzoeken wat de inspanningen om begrijpelijker te schrijven opleverden.

20 Onderzoek Klare Taal Uitspraken, L.J.N. van der Linden (stagiair Rechtbank Midden-Nederland) onder leiding van Margot Stoové en Geerke van der Bruggen.

ken meer leken op het voorbeeld van een begrijpelijke uitspraak dat zij hadden ontvangen. Een inleiding en een conclusie aan het begin van de uitspraak zou hen, naar eigen zeggen, uitnodigen om de hele tekst te lezen.

5. 'Als we begrijpelijker schrijven is het grote gevaar dat de uitspraak juridisch niet meer juist is'

Dat begrijpelijk schrijven onherroepelijk zou leiden tot juridisch inadequate uitspraken, is ook een tegenwerping die we vaak horen. Toch is hierin opnieuw een drogreden te herkennen, namelijk die van het hellend vlak.²¹ Er zouden geen wettelijke termen meer gebruikt mogen worden, het zou nu eenmaal onmogelijk zijn om ingewikkelde juridische kwesties op de hurken uit te leggen, en het streven naar begrijpelijk schrijven zou zelfs leiden tot valse causaliteit.²² Maar zoals gezegd (zie bezwaar 1) heeft begrijpelijkheid niets te maken met 'op de hurken' uitleggen. Begrijpelijk schrijven betekent niet versimpelen, maar heel goed nadenken over wat je aan de lezer wilt vertellen en dat vervolgens verwoorden in een taal die de lezer *verstaat*. Het gaat er dus om dat je met de manier waarop je tekst vormgeeft, dus in de selectie van informatie, de structuur én de taal, niet nog eens een extra drempel opwerpt voor de lezer om iets wat vrij ingewikkeld is goed te kunnen begrijpen.

Vaak wordt gedacht dat de hogere rechter veranderingen in het formuleren van bepaalde standaard overwegingen vast zal afstraffen en is men om die reden terughoudend. In het strafrecht is hier een voorbeeld van dat binnen dat rechtsgebied vaak wordt aangehaald ter versteviging van dit bezwaar. Er wordt dan verwezen naar de onzalige poging van het OM om de tenlasteleggingen te vereenvoudigen. De Hoge Raad zou die poging keihard hebben afgestraft.

21 Zie het boek van Paula Steenwinkel, p. 86-89.

22 Harald Merkelbach maakt het in zijn column wel heel erg bont: <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/08/31/film-pjes-en-klare-taal-een-gevaarlijk-duo-a1614845>

Dat wordt dan zo gezegd, maar de vraag is: wat is er nu echt gebeurd? Kunnen we daaruit opmaken dat de Hoge Raad tegen begrijpelijke taal is? En dat begrijpelijk juridisch schrijven een hachelijke onderneming is?

Laten we beginnen met vast te stellen dat het hier om een vrij oud verhaal gaat; we praten over midden jaren negentig. Het OM had in vier zaken gewone taal gebruikt in de tenlasteleggingen. De eerste verdachte zou ruiten hebben 'vernield', de tweede zou iemand 'in het gezicht geslagen' hebben, de derde werd ervan beschuldigd dat zij in een winkel kleding had 'gestolen', en de laatste zou een compact-discspeler hebben 'gestolen' bij 'een inbraak'. De rechtbank kwam bij de eerste twee zaken tot ontslag van rechtsvervolging, omdat het element 'opzettelijk' zou ontbreken in de tenlasteleggingen. Bij de andere twee zaken werden de dagvaardingen nietig verklaard, omdat het woord 'stelen' ambigu zou zijn en de term 'inbraak' te vaag.²³ Het hof was het daarmee niet eens en kwam tot veroordelingen in alle vier de zaken.²⁴ De Hoge Raad kwam tot slot tot het oordeel dat in het woord 'vernieren' niet besloten lag dat de gedraging opzettelijk was, dat 'stelen' wel voldoende duidelijk was en dat 'inbraak' niet feitelijk genoeg was.²⁵ Goed, daar zou je uit kunnen opmaken dat het een heikele zaak is om tenlasteleggingen in gewoon taalgebruik op te stellen. Maar je zou evengoed uit deze zaken kunnen afleiden dat het belangrijk is om goed te controleren of alle elementen van de strafbepaling wel in de tenlastelegging zijn verwoord. Van 'vernieren' zou je tenslotte gemakkelijk 'met opzet vernieren' kunnen maken. Dat is net zo begrijpelijk en kennelijk wél adequaat. De

23 Boksem, J., 'Als U begrijpt wat ik bedoel!'. In: *Trema*, 1994, vol. 17, no. 6, p. 230-234.

24 Boksem, J., 'Klare taal!'. In: *Trema* 1994, vol. 17, no. 11, p. 429-431.

25 Feteris, E.T. & J.D.L. Nuis, 'Stelen mag van de Hoge Raad, inbreken en vernieren niet. Het algemeen spraakgebruik als hoogste rechter?' In: *Trema* 1995, vol. 18, no. 10, p. 309-311.

conclusie dat hertalingen worden afgestraft vanwege de meer begrijpelijke formulering kan uit dit voorbeeld van ruim vijftieng jaar geleden dus niet worden getrokken.

Over deze hobbel is nog heel veel meer te zeggen en André Verburg heeft daar een verhelderend artikel aan gewijd dat we van harte aanraden.²⁶ Verburg maakt in dat stuk korte metten met de aanname dat juridische taal precies zou zijn en begrijpelijke taal minder precies. De juridische taal in uitspraken is vaak zelfs allesbehalve precies. Denk aan de concluderende zin na een argument van een partij 'doet aan het voorgaande niet af'. Een zoekslag op deze woorden in uitspraken laat zien dat met deze vage conclusie binnen elk rechtsgebied dagelijks wordt geschermd – veelzeggend genoeg wordt dit ook wel het 'wegschrijven van een argument' genoemd. Deze vage zin gaat kennelijk door voor juridisch adequaat taalgebruik. Maar je zou ook kunnen zeggen dat je eraan kunt aflezen dat de rechter gewoonweg niet in staat was op te schrijven waarom een argument er niet toe doet. Verhullend dus en zulk taalgebruik roept terecht wantrouwen op.

Natuurlijk, bestuursrechters hebben dagelijks te maken met een berg aan verschillende wetten en gelaagde regelgeving. Die is vaak moeilijk te begrijpen. Maar onbegrijpelijke wetgeving is geen reden voor de rechter om die onbegrijpelijke taal dan maar gewoon over te nemen. Het is de taak van de rechter om de wet te duiden, uit te leggen. Ook om het bloot te leggen als er iets niet deugt. Het streven naar begrijpelijke uitspraken zal daarom eerder leiden tot meer juridisch adequate uitspraken, dan minder.

6. 'Het is toch niet mogelijk om het voor iedereen begrijpelijk te maken. Waarom al die moeite?'

Eerlijk is eerlijk: ook de uitspraken die de Klare Taalbokaal hebben gewonnen zullen niet voor

iedereen begrijpelijk zijn. Tegenstanders van de klaretaalbeweging wijzen daar graag op – streven naar begrijpelijkheid zou verloren moeite zijn.

Hier herkennen we weer een drogreden in, namelijk de 'defaitistische drogreden'.²⁷ Het argument is hier dat het allemaal niet uitmaakt, omdat burgers toch niet in staat zijn om de complexe juridische redeneringen te begrijpen. Wat hier ook gezegd wordt, is dat wanneer het absolute niet haalbaar is (iedereen begrijpt de uitspraak) er in het geheel geen moeite hoeft te worden gedaan de uitspraak voor een breder publiek te ontsluiten. Maar stel je voor dat docenten zo zouden denken. Dan zouden zij stoppen met uitleggen aan de hele klas, omdat een enkele leerling niet in staat is om hen te begrijpen. Zij zouden dan alleen op fluistertoon uitleg geven aan het slimste kind op de eerste rij. Bovendien is het wel een wezenlijk verschil of een uitspraak lezers zonder juridische achtergrondkennis de hand reikt of de inhoud juist afschermt voor niet-ingevoerde lezers. Ook hier is dus sprake van een vals dilemma. Bij rechterlijke uitspraken gaat het vaak om genuanceerde, voor niet-juristen lastig te begrijpen materie. Daar kunnen de schrijvers niets aan veranderen. Wel kunnen zij ervoor zorgen dat de vorm waarin zij die inhoud gieten geen extra drempel opwerpt voor lezers. Dat zij die inhoud zo presenteren dat lezers zich uitgenodigd voelen zich te verdiepen. De jury van de Klare Taalbokaal beoordeelt in hoeverre schrijvers van uitspraken daarin zijn geslaagd.

En nu we toch (opnieuw) in de drogredenen zijn gedoken: de jij-bak komt ook nog wel eens voorbij.²⁸ Zo krijgen winnaars van de Klare Taalbokaal geregeld het verwijt dat er nog (kleine) taalfouten in hun uitspraak staan. De redenering is dan duidelijk: we nemen begrijpelijke uitspraken alleen serieus als ze in alle opzichten perfect zijn. Terwijl begrijpelijkheid toch iets heel anders is dan correctheid. Bovendien is het

²⁶ D.A. Verburg, 'Begrijpelijke taal en juridisch correcte taal samen op één kussen? De duivel zit in de details', In: *Rechtsgeleerd Magazijn THEMIS* 2020-5, p. 208-222.

²⁷ Steenwinkel 2021, p. 74-77.

²⁸ Steenwinkel 2021, p. 110-113.

nog maar zeer de vraag of het mogelijk is om een tekst te schrijven die in alle opzichten perfect is. Waarmee we weer terug zijn bij het defaitisme.

7. ‘Moeten wij dan meegaan in de taalverloedering?’

Daarmee komen we uit bij de laatste drempel, namelijk de verzuchting dat we buigen voor taalverloedering door te streven naar begrijpelijke taal. Hier schuilen verschillende aannamen achter. Om te beginnen dat er zoiets als taalverloedering bestaat, en dat is niet zo. Taal verandert nu eenmaal, of we dat willen of niet. Niet voor niets klinken fragmenten uit het polygoonjournaal ons vreemd in de oren. Daarnaast is het ook niet zozeer de taak van de rechter om de woordenschat van burgers te vergroten. Die kan er beter naar streven dat mensen de juiste informatie uit uitspraken halen. Die kans wordt nu eenmaal groter wanneer de rechter woorden gebruikt die al tot de algemene woordenschat behoren. De rechter mag gerust ook jargon gebruiken, als zij dat vervolgens maar uitlegt aan de lezer. Goed gebruik van jargon vergroot de acceptatie van de beslissing zelfs alleen maar.²⁹

Tot slot maken wij graag korte metten met de aanname dat begrijpelijk schrijven meteen ook fantasieloos en lelijk schrijven is. Kraakheldere uitspraken getuigen juist van een enorme schrijfvaardigheid en plezier in taal. Tegelijkertijd is het natuurlijk wel invoelbaar dat het moeilijk is om een taal los te laten die zo vertrouwd voelt en die symbool staat voor een tijd die nu toch echt voorbij is. Toen rechters bij het schrijven van uitspraken nog geen rekening hoefden te houden met het algemene publiek.

Over de auteurs

Drs. G.G. (Geerke) van der Bruggen
Neerlandica die schrijftrainingen geeft aan juristen. Daarnaast werkt zij aan een promotieonderzoek over de begrijpelijkheid van rechterlijke uitspraken.

Mr. M.C. (Margot) Stoové
Raadsheer in het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBB). Daarvoor was zij bestuursrechtadvocaat en daarna rechter in de rechtbank Midden-Nederland.

²⁹ Hansford, T.G. & C. Coe, Linguistic Complexity, Information Processing, and Public Acceptance of Supreme Court Decisions, *UC Merced* 2014.

DE TIJD VOORUIT

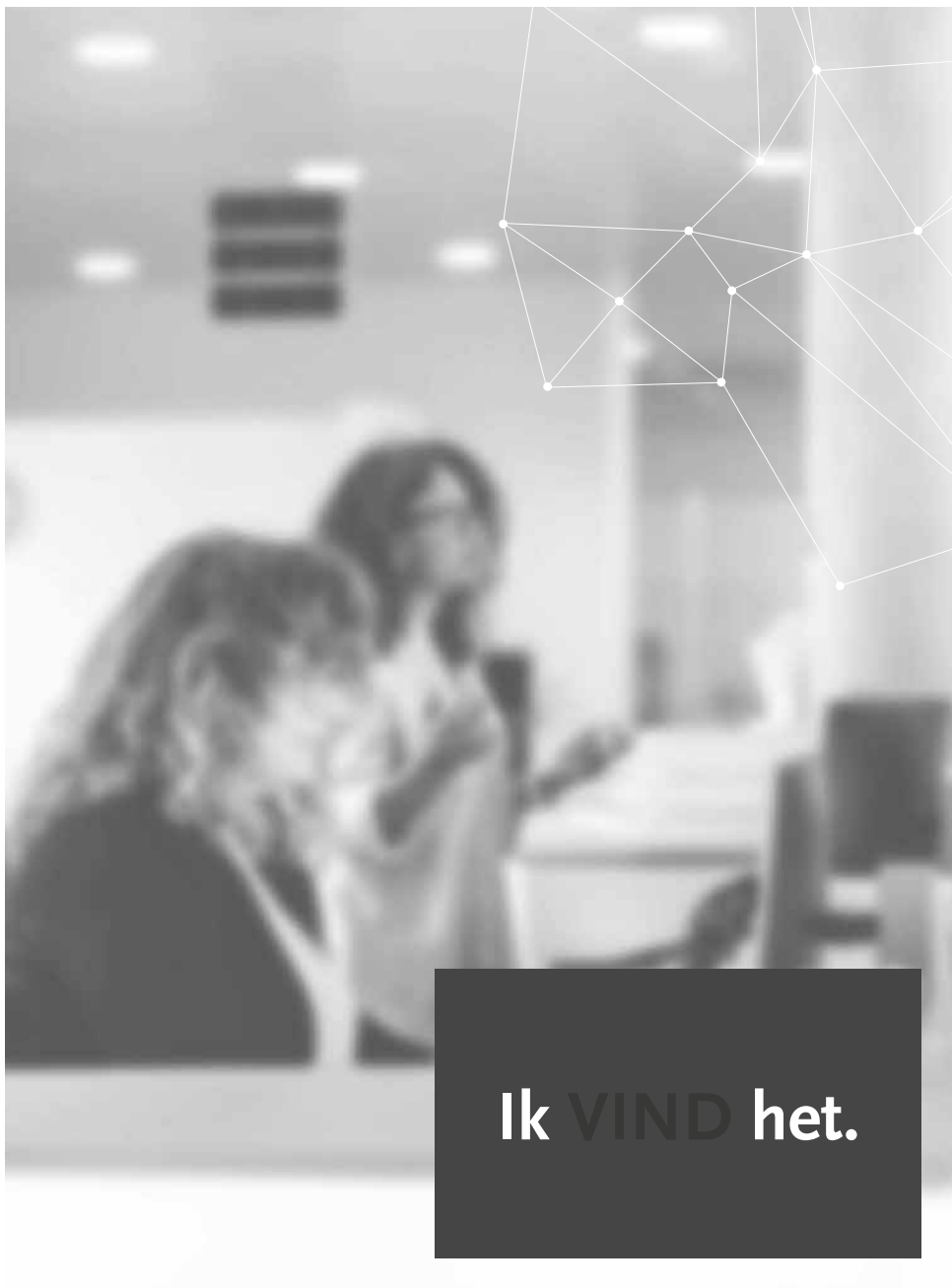
JOUW INNOVATIEPARTNER

We zijn voorlopers, altijd op zoek naar wat beter kan. Dat zit in onze genen. Want we weten als geen ander dat de toekomst vandaag begint. Daarom werken we voortdurend aan innovaties die het verschil maken in het werkproces van professionals die ook na morgen relevant willen zijn.

Dat doen we samen met onze klanten. Want alleen dan sluiten onze oplossingen echt aan op hun werkproces. **Nu en in de toekomst.**

ONTDEK HET ZELF OP [SDU.NL/DETIJDVOORUIT](https://www.sdu.nl/detijdvooruit)

Sdu

Ik VIND het.

VIND jij het ook? Kijk op [sdu.nl/ikvindhet](https://www.sdu.nl/ikvindhet)

Sdu

Compact Afval

EDITIE 2021-2022

Een actueel en handzaam naslagwerk over afvalbeheer; van wettelijk kader tot de praktijk.

De belangrijkste recente ontwikkelingen ten aanzien van de circulaire economie inclusief o.a.:

- de afvalbranche en de gevolgen van de Corona-crisis
- de aanpassing van de EVOA per 1 januari 2021
- laatste ontwikkelingen van PGS'en

ISBN: 978 90 12 40739 7

Bestellen: sdu.nl **Sdu**

Jurisprudentie Bestuursrecht plus

Redactie

Mr. H.J.M. Besselink, *Pels Rijcken & Droogleevers Fortuyn*
Prof. mr. H.E. Bröring, *Rijksuniversiteit Groningen*
Mr. dr. M.J. Jacobs, *Ministerie van Justitie en Veiligheid en Vrije Universiteit Amsterdam*
Prof. mr. E.J. van Ommeren, *Vrije Universiteit Amsterdam*
Mr. dr. A. Outhuijse, *Stibbe*
Prof. mr. J.C.A. de Poorter, *Universiteit Tilburg*
Prof. mr. Y.E. Schuurmans, *Universiteit Leiden*
Mr. M.C. Stoové, *College van Beroep voor het bedrijfsleven*
Mr. dr. D.A. Verburg, *Raad van State*
Prof. mr. R.J.G.M. Widdershoven, *Universiteit Utrecht*

Redactieadres

Mw. mr. dr. A. Outhuijse
Postbus 75640, 1070 AP Amsterdam
Telefoon: 06-50055620
E-mail: Annalies.Outhuijse@Stibbe.com

ISSN 1389-8396

Citeertitel: «JBplus» jaartal/editienummer:paginnummer, bijvoorbeeld «JBplus» 2021/1:p.33

Beoordeling van artikelen

Auteurs dienen een bijdrage voor «JBplus» in bij de redactiesecretaris (Annalies.Outhuijse@Stibbe.com). De redactiesecretaris beslist – na overleg met een of meer leden van de redactie – of de bijdrage geschikt is voor «JBplus». Zo ja, dan wordt de bijdrage onderworpen aan de *peer review* procedure. In deze procedure worden bijdragen schriftelijk beoordeeld door ten minste twee leden van de redactie. In bijzondere omstandigheden wordt een externe deskundige als *peer* ingeschakeld. De beoordeling vindt plaats volgens een vast formulier, op te vragen bij de redactiesecretaris. De redactie beslist aan de hand van de beoordelingsformulieren over plaatsing van de bijdrage in «JBplus». Daarbij kan aan de auteur worden gevraagd het artikel meer of minder ingrijpend te herzien. Als de bijdrage wordt geaccepteerd voor de rubriek Rechtspraak of voor de rubriek *Opinie*, wordt dit aan de auteur meegedeeld.

Abonnementen en -administratie

«JBplus» verschijnt viermaal per jaar op papier en online via opmaat.sdu.nl. «JBplus» is ook beschikbaar via contentintegratie. Toegang tot «JBplus» via de Sdu Tijdschriften App (Stapp, te downloaden in de App Store en via Google Play) maakt ook onderdeel uit van het abonnement. Stapp is geschikt voor zowel iOS (Apple) als Android (Google). Voor actuele prijzen, abonnementsvormen en onze leveringsvoorwaarden verwijzen wij u naar sdu.nl of kunt u contact opnemen met onze klantenservice. Abonnementen kunt u afsluiten via sdu.nl of via Sdu Klantenservice. Postbus 20025, 2500 EA Den Haag; tel: (070) 378 98 80; e-mail: sdu@sdu.nl.

Vanwege de aard van de uitgave gaat Sdu uit van een zakelijke overeenkomst; deze overeenkomst valt onder het algemene verbintenissenrecht. Uw persoonlijke gegevens worden door ons zorgvuldig behandeld en beveiligd. Wij werken uw gegevens voor de uitvoering van de (abonnements)overeenkomst en om u op uw vakgebied van informatie te voorzien over gelijksoortige producten en diensten van Sdu B.V. Voor het toesturen van informatie over (nieuwe) producten en diensten gebruiken wij uw e-mailadres alleen als u daarvoor toestemming heeft gegeven. Uw toestemming kunt u altijd intrekken door gebruik te maken van de afmeldlink in het toegezonden e-mailbericht. Als u in het geheel geen informatie wenst te ontvangen over producten en/of diensten, dan kunt u dit laten weten aan Sdu Klantenservice: informatie@sdu.nl. Abonnementen gelden voor minimaal één jaar en hebben een opzegtermijn van twee maanden. Onze uitgaven zijn ook verkrijgbaar in de boekhandel. Voor informatie over onze leveringsvoorwaarden kunt u terecht op www.sdu.nl.

©Sdu B.V. 2021

Alle rechten voorbehouden.

Behoudens de door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden vervaelvoudigd (waaronder begrepen het opslaan in een geautomatiseerd gegevensbestand) of openbaar gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De bij toepassing van art. 16b en 17 Auteurswet wettelijk verschuldigde vergoedingen wegens fotokopiëren, dienen te worden voldaan aan de Stichting Pro, Postbus 3060, 2130 KB te Hoofddorp (www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van een gedeelte van deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken op grond van art. 16 Auteurswet dient men zich tevens tot de uitgever te wenden. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgevers geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden. Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van uitspraken of artikelen aan «JBplus» impliceert toestemming voor openbaarmaking en vervaelvoudiging t.b.v. de elektronische ontsluiting van (delen van) «JBplus» in enige vorm.